

Retningslinjer

for tillitsvalgte/verneombud
når uønskede hendelser inntreffer ved
togframføring i Norge

«Jobb for livet»

NSB ble i 2003 tildelt prisen «Jobb for livet» fra Rådet for psykisk helse. Den brosjyren du nå holder i hånden er finansiert ved hjelp av deler av prispengene på 100.000 kroner. NSB ønsker å rette en stor takk til Norsk Lokomotivmannsforbund for arbeidet som er gjort i forbindelse med brosjyren.

Einar Enger
Konsernsjef, NSB

Hvem er denne brosjyren beregnet for?

Brosjyren er skrevet som en rettledning for tillitsvalgte og verneombud i jernbanselskap, som i forbindelse med sitt verv vil måtte rykke ut til kollegaer som har vært utsatt for en uønsket hendelse under togframføring.

Spørsmål og kommentarer til brosjyren kan rettes til Vernekoordinator i Norsk Lokomotivmannsforbund.

Hendelser som omhandles

- Når en ansatt involveres i eller er vitne til en ulykkeshendelse der mennesker er drept eller hardt skadd - og/eller når det er inntruffet store materielle skader.
- Når en ansatt utsettes for vold eller trussel om vold.
- Når en ulykkeshendelse av annen karakter har skjedd, hvor den ansatte ber om avløsning og bistand fra tillitsvalgte eller verneombud.
- Når det oppstår situasjoner hvor politi eller andre undersøkelsesmyndigheter ønsker å avhøre en kollega.

Supplement til andre dokumenter

Denne brosjyren er kun et supplement til gjeldende lov- og forskriftsverk og andre styrende dokumenter, som gjelder i slike sammenhenger.

Andre dokumenter kan eksempelvis være: Straffeloven - Arbeidsmiljøloven - Jernbaneloven - Jernbaneverkets forskrifter/prosedyrer - Interne selskapsvise bestemmelser/prosedyrer - Veitrafikkloven.

Hvem kan påtreffes på uhellstedet?

Tillitsvalgt/verneombud

Representant fra arbeidsgiver

Bedriftshelsetjenesten (BHT)

Politi

Brannvesenet

Ambulanse/lege

Havarikommisjonen for sivil luftfart og bane (HSLB)

Intern/selskapsvis granskningskommisjon

Jernbaneverkets kommisjon/representant og beredskapsmannskap

Jernbanetilsynet (SJT)

Arbeidstilsynet (AT)

Statens forurensingstilsyn (SFT)

Media

Nysgjerrige/publikum

Pårørende

Varslingsrutinene

Togpersonalet varsler om hendelsen til Togleder og/eller til driftsoperativ ledelse i det aktuelle selskap.

Togleder varsler i henhold til varslingsplanen til:

Involverte jernbaneselskap - Politi - Redningstjeneste - Aktuelle tilsynsmyndigheter.

Hvert jernbaneselskap varsler i henhold til interne varslingsrutiner. Ledelsen i det enkelte selskap er ansvarlig for varsling til verneombud/tillitsvalgte som står oppført på varslingsliste, etter prinsippet om at den som bor/oppholder seg nærmest skadestedet får varsling.

Se vedlegg: Nordisk avtale om varslings- og kollegastøtteordninger.

Huskeliste - Når du har fått forespørsel om utrykning

- Er du i stand til å rykke ut? Selv om du allerede har sagt ja til å stå oppført på varslingslista, bør du foreta en vurdering av om du faktisk er klar for å rykke ut. Sjekk både de fysiske og psykiske sidene ved deg sjøl.

- Gi eventuelt beskjed om at du ikke er i stand til å rykke ut til operativ ledelse, og vær om nødvendig behjelpelig med å finne fram til en annen tillitsvalgt eller verneombud.
- Gjør din egen familie oppmerksom på hvilket oppdrag du skal ut på, og at det kan ta tid.
- Har du fått de opplysningene du trenger?
Hvem - hvor - hvilket tog - skadeomfang - adkomst - hvilke andre representanter fra selskapet som rykker ut - telefonnummer til relevante personer.
- Har du passende klær og utstyr tilgjengelig?
Uniform - godt/egnet skotøy - vernetøy - legitimasjon - adgangskort - firkantnøkkel - mobiltelefon - telefonliste - papir/blyant.
- Gi beskjed til operativ ledelse om at det er du som rykker ut - på vegne av - og når du forventer å være på plass.
- Ta om mulig kontakt med vedkommende kollega som er involvert i hendelsen underveis.
- Kjør pent - vi trenger ikke en ny hendelse. Benytt eventuelt Taxi.

Når du ankommer uhellstedet

1. Presenter deg for skadestedsleder (Polititjenestemann) eventuelt ta kontakt med andre fra redningstjenesten for å få opplysninger om hvem som innehar denne funksjonen.
2. Sørg om nødvendig for å få tillatelse til å gå inn i skadeområdet.
3. Spør/undersøk hvor vedkommende kollega befinner seg.
4. For å redusere egne påkjenninger, bør du forsøke å unngå kontakt med skadde eller omkomne - gå derfor heller noen omveier for å komme fram.
5. Hils på din kollega - presenter deg - fortell hva du kan bidra med - hvem du representerer.
6. Få oversikt over hva som har skjedd. La vedkommende kollega fortelle.
7. Sjekk ut om toget er sikret. Fastbremset - spenningsløst - nedrigget - at hastighetsrull, registrerende hastighetsutstyr og andre data er behandlet i tråd med bestemmelsene.
8. Prøv om mulig å få kollegaen vekk fra uhellstedet, for blant annet å skjerme vedkommende fra media og andre «uvedkommende».

-
9. Gjør vedkommende kollega oppmerksom på hva som gjelder under et politiavhør. At vedkommende kan be om bistand - fortrinnsvis fra verneombud/ tillitsvalgt.
  10. Under politiforklaringen - prøv å få vedkommende til å forholde seg så konkret som mulig til saken. Jo flere «jernbaneuttrykk» som benyttes, jo lenger blir avhøret.
  11. Sørg for at det etter vedkommendes ønsker taes kontakt med familien.
  12. Sørg for at leder og verneombud/tillitsvalgt på vedkommendes stasjoneringssted blir varslet.
  13. Sørg for at BHT får nødvendige supplerende opplysninger - med tanke på videre behandling/oppfølging.
  14. Gjør vedkommende oppmerksom på reglene om å utføre sikkerhetstjeneste i skikket tilstand. Etter alvorlige hendelser bør ingen tillates å kjøre videre.
  15. Sørg for at vedkommende i nødvendig utstrekning blir fritatt fra neste tjeneste(r).
  16. Noter deg navnene på alle representanter som har kontakt med vedkommende: (Politi, tilsyn, ledere o.a.)
  17. Vær hjelpelig slik at vedkommende kommer seg hjem, på best mulig måte.
  18. Husk å informere om at lov om pliktmessig avhold gjelder, også etter en slik hendelse. (Må i tjenestetiden ikke nyte alkohol, eller annet berusende eller bedøvende middel). I tillegg til lovverket kan det være etablert interne selskapsvise regler. I NSB gjelder blant annet følgende: - Alle skal vite sikkert 8 timer før arbeidsstart at man møter edru på jobb. - Rusmidler tillates ikke benyttet de siste 8 timer før arbeidsstart. - Etter uhell, skal ikke alkohol inntas de første 8 timene.
  19. Vær forberedt på å måtte skrive egen rapport om hendelsen.
  20. Sørg for å informere til andre relevante interessenter til hendelsen. (Internt i virksomheten - forening/forbund)
  21. Gi din kollega opplysninger om hvordan du kan kontaktes - telefon, adresse osv.
  22. Foreta en vurdering om det er forhold som gir grunnlag for å benytte din rett til å stanse farlig arbeid.

Viktig i forhold til din egen person i etterkant av hendelsen

- Vurder din egen evne til å utføre sikkerhetstjeneste - i forhold til de inntrykkene du har hatt i forbindelse med hendelsen.
- Søk om nødvendig kontakt/samtaler med kollegaer eller BHT for å få avreagert på egne vegne.
- Husk at tiden som medgår til utrykking er arbeidstid - og lønnes deretter. Verneombud og tillitsvalgte har like rettigheter i slike sammenheng

Juridiske forhold i forbindelse med uhellet

Politiet opptrer på uhellsstedet også på vegne av påtalemyndigheten.

Påtalemyndigheten er den offentlige myndighet som etterforsker og påtaler straffbare forhold og fører straffesakene for domstolene. Den øverste påtalemyndighet er Kongen i statsråd, deretter følger Riksadvokaten, statsadvokatene og politiet. Når et uhell av en viss størrelse har inntruffet, skal politiet gjennom etterforskning finne ut av årsaksforholdene og om det foreligger straffbare forhold. Dette arbeidet danner grunnlaget for vurderingene om hvorvidt det skal reises påtale. Derfor er det viktig for politiet å avdekke alle forhold og sider ved hendelsen. Det vil si at de etterforsker både «positive» og «negative» sider, sett fra den involverte sitt ståsted. Politiet kan gå til beslag av «hele toget» om nødvendig, og tar i bruk den tida de trenger. Når Politiet foretar avhør - skal det før avhøret begynner opplyses hvilken status vedkommende innehar under avhøret. (Vitne, mistenkt eller siktet). Er ikke dette klargjort, bør det påpekes. Som siktet har man visse rettigheter og fordeler, det anbefales derfor at vedkommende påberoper seg status som siktet.

Vitne

Er en person som i politiavhør eller i retten forklarer hva han/hun har sett, hørt, tenkt, følt eller ment om hendelsen. Vitnet er pliktig å fortelle sannheten og må i retten forsikre at han/hun vil gjøre det. (Kan straffes for uriktig forklaring). Men domstolene skal treffe en avgjørelse på grunnlag av det som framkommer i rettsalen.

Siktet

En person som politiet antar å ha utført straffbare handlinger, vil bli siktet for det straffbare forholdet. Og om politiet har grunn til å tro at vedkommende vil ødelegge bevis, rømme eller gjenta og foreta nye straffbare handlinger, kan de begjære vedkommende varetektsfengslet. Det er tingretten som avgjør om noen skal varetektsfengsles.

En straffesak starter med at noen anmelder det de mener er en straffbar handling til politiet, eller at politiet oppdager at det har skjedd noe de antar er en straffbar handling.

Om påtalemyndigheten velger å straffeforfølge den involverte reises det tiltale mot vedkommende, som da har betegnelsen tiltalte. Som siktet eller tiltalt får vedkommende vanligvis oppnevnt en forsvarer, som betales av det offentlige.

På tross av disse alvorlige forholdene, anbefaler vi altså at våre kollegaer begjærer seg siktet når de er inne til avhør etter en hendelse i jobben. Dette fordi en som siktet har rettigheter og fordeler som et vitne ikke har. Dessuten er det slik at i etterforskningsarbeidet er det som regel fast prosedyre at det foretas rustesting, og da vil vedkommende være siktet.

En straffesak kan også avgjøres ved at politiet utsteder et forelegg. Det er frivillig å vedta dette. Vedtas det ikke, vil saken normalt bli fremmet som vanlig straffesak i tingretten.

Noen ganger kan en sak avgjøres ved en påtaleunntatelse. Det betyr at påtalemyndigheten anser vedkommende som skyldig, men finner ikke grunn til å utmåle straff. En påtaleunntatelse kan vedkommende kreve behandlet i retten.

Hva skjer konkret på et uhellssted:

Politiet ankommer og overtar skadestedsledelsen. Deres første jobb er å redde personer og avverge ytterligere skader. Deretter eller samtidig vil de starte etterforskning for å finne fram til årsaksforholdene ved hendelsen, som også innebærer å sikre alle spor, som senere vil kunne benyttes som bevis.

Dette innebærer at det blant annet foretas avhør og rusmiddeltesting av de involverte.

Vedkommende har i denne situasjonen rett til bistand av tillitsvalgt/verneombud og advokat når hun/han har status som siktet, men kan også nekte å avgi forklaring og/eller la seg rusteste.

Verneombud/tillitsvalgtes oppgave

Du rykker ut for å være en kollegastøtte, på frivillig basis. Altså for å avhjelpe og lette situasjonen for den som er utsatt for hendelsen. Dette innebærer at du også bør tilby din kollega å være tilstede under eventuelle politiavhør og forklaringer overfor andre undersøkelsesmyndigheter. Men vis respekt/forståelse for om vedkommende ikke ønsker din bistand under slike avhør/forklaringer. Vedkommende kollega kan anmode om bistand fra advokat, vær i så fall behjelpelig med det. Be politiet presisere og forklare hvilken status kollegaen innehar under politiavhøret. (Vitne, mistenkt eller siktet)

Under politiavhøret har du ingen rettigheter til å bryte inn i forklaringen som avgis, du kan eventuelt uttale deg når politiet ber om det - og da er det som regel for å forklare/utdype jernbanetypiske forhold.

(I eventuelle pauser i avhøret kan du, om du anser det nødvendig, korrigere vedkommende på en forsiktig måte).

Presiser at det er fornuftig å holde seg til saken og forsøke å unngå å benytte for mange jernbanetypiske ord og uttrykk, da dette vil forlenge avhøret. Politiet skriver ned alt som sies og de er sjelden kløppere på tastaturet. Du må ikke bidra til å undersøke relevante opplysninger. Du kan også forvente at politiet nevner deg i

avhørsrapporten og at du blir bedt om å undertegne rapporten. Sørg for å lese rapporten nøye før den undertegnes. Be om at rapporten korrigeres om den inneholder vesentlige feil. Politiet korrigerer ikke uten videre uttalelser som under gjennomlesningen oppdages å kunne være negative for vedkommende - «sagt er sagt». Om du får spørsmål om tekniske eller sikkerhetsrelaterte forhold som du er usikker på - bør du henvise til i hvilke dokumenter svaret er å finne. Vurder underveis i avhøret både din egen og kollegaens evne til å fortsette avhøret, om det trekker ut i tid. For din egen del kan du sørge for å få avløsning fra andre verneombud eller tillitsvalgte. Påse at tidsforbruket framkommer i rapporten.

Husk å minne eller bistå din kollega i forhold til tjenesterapporten, rapport om skade i tjenesten og andre skademeldinger som vedkommende skal skrive. (Husk at også eventuelle forsikringsselskap bør få varsel om hendelsen enten forsikringsavtalen er individuelt eller kollektivt inngått).

Vær oppmerksom på at en eventuell rustesting skal foretas av lege, og det innebærer ofte at politiet transporterer vedkommende for eksempel til nærmeste sykehus eller politistasjon.

Husk og hold det øvrige tillitsmannsapparat underrettet om utviklingen i hendelsen, i forhold til alvorlighetsgrad.

Arbeidsgiverrepresentantens oppgave

Vedkommende representerer arbeidsgiver, og har forskjellige undersøkelsesoppgaver, samtidig med den rent menneskelige støtte- og oppfølgingsrollen. Ledere har dette som en arbeidsoppgave i sin jobb.

I et eventuelt etterfølgende rettsoppgjør kan arbeidsgiver stå som motpart til arbeidstakersiden.

BHT's oppgave

Bedriftshelsetjenesten rykker sjelden ut til selve hendelsen, men innehar en viktig og avgjørende rådgivingsoppgave i etterkant av hendelsen. Både i forbindelse med den menneskelige og HMS-messige oppfølging/behandling, men også vurderinger i forhold til om og når vedkommende igjen er skikket til sikkerhetstjeneste. Dette er råd/vurderinger som arbeidsgiver alltid tar hensyn til.

Havarikommisjonens oppgave

Havarikommisjonen for sivil luftfart og jernbane er undersøkelsesmyndighet i henhold til forskriftene i Jernbaneloven, som er underlagt Samferdselsdepartementet. Formålet med deres undersøkelser er å identifisere feil eller mangler som kan svekke sikkerheten, enten de er årsaksfaktorer eller ikke, og de fremmer på denne bakgrunn sin tilrådninger til myndighetene. De har ikke som oppgave å fordele skyld og ansvar. De anbefaler at deres rapporter **ikke benyttes** til annet enn forebyggende sikkerhetsarbeid.

Andre undersøkelses-kommisjoner/interessenter

På uhellsstedet kan flere myndigheter og interessenter dukke opp for å undersøke/etterforske hendelsen, ut fra ulike roller og fagfelt. Det forekommer sjeldent at disse har behov for en direkte kontakt med vedkommende kollega, men de har som regel blant annet tilgang til de Tjenesterapporter som foreligger i etterkant av hendelsen.

Dette kan være: Jernbanetilsynet - Arbeidstilsynet - Statens forurensningstilsyn - Jernbaneverkets uhellskommisjon/representant - Interne uhellskommisjoner.

Media og journalister

Disse har selvsagt en viktig rolle i å informere allmennheten om hendelsen. Erfaringsmessig kan det konstateres at ikke alle journalister er opptatt av å ta menneskelige hensyn. Derfor bør vedkommende kollega skjermes best mulig fra disse og anbefales ikke å uttale seg. Vær oppmerksom på at pressen kan være raskest ute på uhellsstedet, og du må være forberedt på å bli møtt av et TV-kamera. Henvis til skadestedsledelsen om du blir bedt om å kommentere hendelsen.

Media har ingen rett til å få svar - du står helt fritt til ikke å uttale deg. Husk at en journalist er ikke interessert i deg, men i rollen du har. Uformell «småprat» med mediafolk, kan lett føre til at du sier ting du ikke hadde tenkt å si noe om. Si aldri noe om årsak og virkning av en hendelse, dette må etterforskes.

Å bli sitert feil kan være vanskelig å takle i ettertid. Husk at du har krav på å få opplest ordrette sitater, som skal på trykk i avis.

Pårørende

Etter en alvorlig hendelse kan det være snakk om både pårørende av de reisende, 3.part og kollega. Det er vanskelig å sette opp faste og bestemte

rutiner for hvordan disse bør håndteres. Men det bør være arbeidsgiver som tar seg av de kontaktene som kreves umiddelbart etter hendelsen. Den enkelte forening/forbund bør i hvert tilfelle gjøre sine egne vurderinger om i hvilken grad pårørende skal kontaktes.

Vold eller trussel om vold

Det er individuelle vurderinger som ligger til grunn for å fastsette når slike hendelser er alvorlige nok til å be om støtte. Denne typen hendelser bryter som regel med bestemmelsene i Straffeloven og eventuelt Arbeidsmiljøloven. I slike sammenheng vil det normalt kun være politiet som involveres av de eksterne myndighetene, enten som følge av egne vurderinger eller fordi det involverte selskap har politianmeldt forholdet.

VEDLEGG

Nordisk avtale om varslings- og støtteordninger

Denne nordiske avtalen danner mal for de avtalene som inngås mellom forbundet og de enkelte jernbaneselskap.

Avtale om varslings- og kollegastøtteordninger mellom nordiske jernbaneselskap og fagforbundene SEKO, DJF, NJF og NLF

Hensikt

For å forhindre langvarig sykefravær og utstøting av arbeidslivet, skal denne avtalen sikre at togpersonell som utsettes for uhell og ulykker på nordiske jernbanestrekninger får en rask og umiddelbar støtte, bistand og oppfølging etter hendelsen.

Avtalen omfatter

De ovennevnte fagforbund og jernbaneselskaper som tilslutter seg avtalen. Avtalen inngås på det forhandlingsnivå som er naturlig mellom partene.

Plikter i henhold til avtalen

Jernbaneselskapene:

- Oppnevner en kontaktperson som er ansvarlig for administrering av ordningen i selskapet.

- Sørger for at operativ ledelse i selskapet forestår varsling til aktuelle lokale tillitsvalgte/verneombud som står oppført på varslingslistene.

Forbundene:

- Oppnevner én kontaktperson som er ansvarlig for administrering av ordningen fra forbunds side.
- Sørger for utarbeidelse og ajourføring av lister over tillitsvalgte og verneombud og at disse blir distribuert til kontaktpersonene i de aktuelle selskapene.

Samordning av ressurser

Selskapene inngår de nødvendige avtaler seg imellom av økonomisk art om utveksling av tillitsvalgt- og verneombudsressurser slik at den tillitsvalgte eller det verneombud som oppholder seg nærmest hendelsesstedet kan rykke ut.

Bistand

Det påligger det berørte selskap å igangsette de nødvendige varslingsrutiner, med anmodning til tillitsvalgte eller verneombud om bistand etter at følgende hendelser har inntruffet:

- Når en ansatt innblandes i eller er vitne til en ulykkeshendelse der mennesker er drept eller hardt skadd – og/eller når det er inntruffet store materielle skader.
- Når en ansatt utsettes for vold eller trussel om vold.
- Når en ulykkeshendelse av annen karakter har skjedd, hvor den ansatte ber om å bli avløst.
- Når det oppstår situasjoner hvor politi eller andre undersøkelsesmyndigheter begjærer en ansatt avhørt.

Informasjon og forholdsregler

Det utarbeides informasjonsmateriell som inneholder regler, råd og tips om hvordan de som rykker ut til slike hendelser skal/bør forholde seg. De aktuelle selskapene forplikter seg til å bekoste utgiftene til dette materialet.

Avtalens gyldighet

Avtalen gjelder inntil den sies opp fra en av partene med 3 måneders oppsigelsestid.

Norsk Lokomotivmannsforbund
Svingen 2, 0196 Oslo
Telefon: 23 30 21 10
www.lokmann.no